

YAZILI ANLATIMDA BİR UYGULAMA

Fransız dili tarihi ve uygulamalı dilbilim uzmanı Jean-Pol Caput'nun yazınsal disertasyon için önerdiği yöntem İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu Fransızca Bölümü IV. Sınıf öğrencileri tarafından 1978-1979 öğrenim yılında uygulanmıştır. Uygulamaya ilişkin gözlemleri sunmadan önce ilgili yöntemin özetini sunalım.

J.-P. Caput'nun önerdiği yöntem birçok evreyi kapsar (Araştırmacı konunun kavranmasından öğrencinin yazıyı gerçekleştirme ne dek geçen tüm süreci açıklar): 1. Yazılı anlatım için önerilen konunun kavranması; 2. Konunun işlenmesi için gereken yanıtların aranması; 3. Yazı için gerekli öndüzenin kurulması; 4. Yanıtların, düşüncelerin öndüzene göre bölümlerinin kurgulanması.

1. İlk evre konunun kavranmasıdır ve 15-20 dakika sürer. Verilen konunun yorumunda yanlıya düşmeme ereği önemlidir. Öğrenciler altışar kişilik kümelere ayrılır, her kümede bir yazman, bir eşyuyumcu görevlidir. Verilen sürede konuyu anlamaya yarayacak sözlükler ve diğer belgeler öğrencinin kullanımına bırakılmalıdır. Öğretmen konunun anlaşılmasında beliren güçlükleri öğrencilerle birlikte çözümlmelidir.

2. Konunun işlenmesi için gereken yanıtların aranmasına 50 dakika ayrılmıştır. Seçme zorunluğu düşünülmezsizin konuya değgin tüm düşünceler olduğu gibi yazılır. Bu aşamada düzen önsel sayılır, kısıtlama, hızın yavaşlatılması düşüncenin akışını engelleyebilir. Düşüncelerin sıralanması evresinde hiç bir belgeye başvurulmaz. Başvuru belgelerinin önceden taranması bağlayıcı nitelikli sayılır, bu tür yaklaşım düşünceleri kısırlaştırabilir, yazılı anlatım başvuru belgelerinin özeti durumuna düşebilir. Bu evrede çalışma iki

1) Jean-Pol Caput, Un point de méthodologie en didactique du français: Entraînement systématique à la dissertation et à l'essai littéraire, **Dilbilim**, III, İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu yay. 1978.

yoldan gerçekleşebilir Bireysel olarak ya da oluşturulan öbeklerin ayrı ayrı duvara asılan büyük boy bir kâğıdın etrafında toplama-
sıyla. Sola yazman, öğrencilerin söylediği düşünceleri yazar. Eşyumu-
cu çalışmaya herkesin katılmasını sağlar. Kâğıdın sağ tarafına dü-
şüncelere uygun kanıtlar yazılır. Kümelerin kâğıtları toplanır. Yine-
lenmiş düşünceler, kanıtlar, kaynak belirtilmeyen alıntılar silinir.

3. Yazı için gerekli öndüzeni kurma 45 dakika sürer. Erek, yazılı anlatımın çatısını kurmaktır. Çalışmanın ikinci evresinde elde edilen karmaşık ögeler artık düzenlenmelidir. Bir öndüzen kurulmalıdır. Öğretmen kümelere gider, düşünce, yorum ayrılığına göre gerekirse kümeleri yeniden düzenler. Tutarlılığı sağlamak için tikel çalışma da öngörülebilir. Elde edilen her öndüzen diğer öğrenci ve kümelerin bilgisine sunulur: J.-P. Caput öndüzenlerin asılmasını ve bunları öğ-
rencinin okumasını (sessiz okuma) yeğler. Sonradan öndüzenlerin eleştirisi yapılır.

4. Yanıtların, düşüncelerin öndüzene göre sıralanması 1 saat sü-
rer. Öndüzen eleştirilere göre yeniden kurulmuştur. Düşünceler dü-
zendeki yerlerine yerleştirilir. (Soyut düşünceye yatkın öğrenciler
varsa, yanıtlar kanıtlarıyla birlikte numaralandırılıp sıralanabilir.
Böylece uygulama hızlandırılır). Çalışmanın bu evresi de okumaya
sunulur.

5. Yazılı anlatıma geçiş evresinde bölümlerin yazılmasına 45'er
dakika ayrılmıştır. Kümedeki her öğrenci önemli düşünceleri seçmek,
sıralamak ve kanıtlarını eklemekle yükümlüdür. İlk alt bölümle ilgili
incelemeyi bitirdikten sonra ikinci altbölümüne geçmeli ve birinciyle
arasındaki geçişi sağlamalıdır. Aynı yöntemle sonuncu altbölümüne ge-
linir.

6. Giriş ve sonuç bölümlerinin kurgulanması 1 saat sürer. Yazılı
anlatımda en önemli bölümler giriş ve sonuç bölümleridir. Bu evreye
kadar gerçekleşen çalışmayı bu son aşama sergileyecektir. Bu evrede
çalışma bireyselleşir (Başka türlü çözüm yolu da benimsenebilir). Gi-
riş ve sonuç bölümleri yazılı anlatımdaki konuları, okur üzerinde-
ki ruhsal etkileri yüzünden önemlidir. Giriş okuru hazırlamasından,
sonuçsa değer yargısına yakınlığından büyük bir yer tutar. J.-P. Ca-
put'ye göre önce gelişme bölümünü, ondan sonra giriş bölümüyle
sonuç bölümünü yazmak daha iyi sonuçlar verir. Girişte önce konuyu
olduğu gibi aktarmalı, eğer konu uzunsa özetini vermekle yetinmeli,
gelişimde izlenecek düzen açıklanmalıdır. Sonuç bölümüne gelince,

geleneksel kurallar uygulanabilir. Altbölümlerde varılan sonuçlar ele alınarak bileşim sağlanır, konuya yanıt veren tümü kapsayıcı genel bir sonuç oluşturulur.

Yazılı anlatımda değerlendirmeyi gerçekleştiren öğretmenin nesnelliği tümüyle korunması pek kolay değildir. J.-P. Caput deneyimleriyle birbirini tanımayan öğretmenlerin önceden saptanan dizelgeye bağlı kalarak vardıkları değerlendirme sonuçlarının aynı olduğunu görmüştür. Bu değerlendirme dizelgesi aşağıda verilmiştir

1. İÇERİK

1.1. Kişisel düşünce ve girişim

- konunun anlaşılması
- kişisel düşünceler, yargılar

1.2. Bilgiler

- özgül (yazınsal ya da yazın ötesi)
- diğerleri (= genel ekin)

1.3. Kanıtlar ve doğrulamaları

- kesin alıntılar ve göndergeler
- uslamlama ve tanıtlamalar

2. BİÇİM

2.1. Mantıksal düzen

- bütünde: öndüzen
- ayrıntıda: içzincirlemeler

2.2. Dilsel anlatım

- yazım
- noktalama
- sözdizim (ve biçimbilgisi)
- sözcük dağarcığı

Her bölüm için hem nicel hem de nitel değerlendirme yapılmalıdır. Değerlendirmede bu yolla az çok nesnelliğe varılabilir. Öğretmen hangi konuda pekiştirme gerektiğini, öğrenciyse dikkat etmesi gereken yerin ne olduğunu anlar.

Yukarıda ana çizgileri özetlenen yöntem 1978-1979 öğrenim yılında okulumuzda uygulanmıştır.

Yazılı anlatım öğrencilerin toplumsal-ekinsel çevresinden uzaklaştığı oranda güçleşir, bu yüzden de özellikle yoğun bir çalışma görünümünü korur. Gerek öğrenci (ders) niteliğinin, gerekse yöntemin sunduğu güçlüklerin yanında önemli bir sorun uygulama sırasında belirginleşmiştir. Yöntem Fransa'da üniversite düzeyindeki ve ana dilleri Fransızca olan öğrencilere göre düzenlenmiştir. Okulumuz öğrencilerinin karşılaştıkları en önemli engel yabancı dil engelidir. Yöntem Fransızcada belirli düzeye gelmiş öğrencilere uygulanmıştır. Ancak «ikinci dil» güçlüğü gene de ağır basmıştır. Bu nedenle J.-P. Caput'nün önerdiği süreler uzatılmış, konu seçiminde özen gösterilmiş, öğrencilerin oyuna başvurulmuştur. Yazınsallığın öngördüğü soyut düşüncelerin, ekin yükünün yabancı dilde daha yoğun, daha özgün bir çalışma gerektirdiği gerçektir. Bu bakımdan öğrencilere uzman sayılabilecekleri bir alandan (uygulamalı dilbilim) konu önerilmesi daha uygundur. Ele aldığımız konu bu nedenle «orta okul ve lisede yabancı dil öğretimi sorunları» oldu. Öğrenciler «yabancı dil öğretimi yöntemleri», «eğitbilim» öğrencelerinden, kendi deneyimlerinden, yeterli sayıdaki türlü yapıtlardan, belgelerden yararlanabildiler. J.-P. Caput'nün de önerdiği gibi altışar kişilik kümeler düzenlendi. Konu uygulamalı dilbilim alanından seçildiği için çabuk kavrandı. Üç küme duvara asılan kağıtların etrafında toplandı. Her kümenin yazmanı küme üyelerinin öne sürdüğü düşünceleri yazdı. Daha sıkı bir denetim ve her üyenin katılmasını sağlamak amacıyla düşüncelerin yanına bunları öne sürenlerin adları eklendi. J.-P. Caput'nün üzerinde titizlikle durduğu «düşünce akışının hızı» yabancı dil nedeniyle biraz yavaşladı. Buna karşın kümeler konuyla ilgili ortalama otuz kadar düşünce üretti. Çalışmanın bu evresi 90 dakika sürdü. Öndüzenin kurgulanışında kümeler görüş birliğine vardı. Buna göre konunun gelişme bölümü iki bölüm kapsayacak, her anabölüm üçer altbölüm içerecekti. (Gelişme : 1. Ortaokul ve lisedeki yabancı dil öğretiminin bugünkü durumunu saptama, sorunlar, 1.1. öğretmen, 1.2. yöntem, 1.3. öğrenci-toplumsal-ekinsel sorunlar-2. Öğretimle ilgili eleştiriler ve öneriler, 2.1. öğretmen, 2.2. yöntem, 2.3. öğrenci.) Çalışmanın bu evresine 90 dakika ayrıldı. Dördüncü evrede düşünceler öndüzendeki yerlerine yerleştirildi (45 dakika). Son evreler: altbölümlerin yazılması 180 dakika, giriş ve sonuç bölümlerinin kurgulanması 90 dakika sürdü.

J.-P. Caput yönteminde önceliği öğrenciye verir, öğretmenin görevi yapıcı ve yetiştirici bir denetimdir. Uygulamamızda öğretmen de-

netimi zorunlu olarak daha ağır bastı. Aşamaları yakından izlemek, eşgüdümü sağlamak, dil kullanımını düzeltmek, her evrede yazılanları öğrencilerle birlikte okuyup birlikte düzenlemeler yapmak gerekti.

Bu çalışmanın esinlediği gözlemler ve elde edilen sonuçların başlıcaları şunlardır :

1. Yöntemin yabancı dil öğretimine katkıları: Gerek konunun kavranması, gerekse aktarılması sırasında öğrenciler yabancı dildeki çeşitli kaynaklara başvurdular, kullandıkları tümceler biçimi, dizimi, yapısı üzerinde çalıştılar, tartıştılar. Daha iyi bir anlatım ve deyiş varabilmek için çaba gösterdiler;

2. Yöntemin içeriğe değgin katkıları: Yazılı anlatımda yazınsal olsun, yazın dışı olsun, öndüzen saptamanın önemini kavradılar. Alın-tıları, göndermeleri özenle seçmeyi, uslamama, kanıtlama yollarının gereğini, kanıtsız düşüncelerin benimsenemeyeceğini öğrendiler;

3. Çalışma türünün katkısı: Küme çalışmalarının yararı belirginleşti. Küme çalışmasıyla yabancı dilde yaptıkları yanlışların azaldığını, çeşitli görüş açılarının birbirlerini nasıl bütünlediğini, yanlış yorumdan nasıl kaçınılabileceğini izlediler. Takım çalışmasının eğit-sel yararlarını, toplulukta çok daha fazla düşüncenin ortaya çıktığını, üretimin ve yaratıcılığın nicel, nitel artışını gözlemlediler. Ayrıca uygulama sonucu yazınsal disertasyon için önerilmiş yöntemin yazın dışı bir alanda da başarı ile uygulanabileceği kanıtlandı.

N. GÜZ

R É S U M É

Le présent article fait état des observations suscitées par l'application des principes de dissertation française préconisés par Jean-Pol Caput dans un article paru dans *Dilbilim* III, 1978 («Un point de méthodologie en didactique du français: l'entraînement systématique à la dissertation et à l'essai littéraire»). Cet essai permet notamment de constater que la méthode en question est susceptible de favoriser le travail collectif et de faciliter, à partir d'une meilleure structuration des sujets traités, la compétence réceptive et productive des étudiants.